HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אלא בפירי: א)אמר רב כהנא אמר רב [א]חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו אמר רב יוסף מאי קא משמע לן תנינא נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו שלשה פעמים אם אמר על לאו לאו ועל הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו אמר ליה רבי זירא אלם קאמרת שאני אלם ב)דתניא [ב]מדבר ואינו שומע זהו חרש שומע ואינו מדבר זהו אלם וזה וזה הרי הן כפקחין לכל דבריהם וממאי דמדבר ואינו שומע זהו חרש שומע ואינו מדבר זהו אלם דכתיב [1]ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו ואי בעית אימא כדאמרי אינשי אישתקיל מילוליה אמר ר' זירא אי קשיא לי הא קשיא לי דתניא [2]אם לא יגיד [ג]פרט לאלם שאינו יכול להגיד אמאי הא יכול להגיד מתוך הכתב אמר ליה אביי [ד]עדות קאמרת שאני עדות ג)דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם מיתיבי ד)[ה]כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדיות ולירושות קתני מיהת עדיות אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב ששת [ו]בעדות אשה דאקילו בה רבנן והא קתני ירושות אמר רבי אבהו [ז]ירושת בנו הבכור קתני מיהת למשאות ולמתנות מאי לאו לעלמא לא לדידיה מיתיבי [ח]חרש לא הלכו בו אחר רמיזותיו ואחר קפיצותיו ואחר כתב ידו אלא במטלטלין [ט]אבל לא לגיטין תנאי היא דתניא אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בחרש מעיקרו אבל פיקח ונתחרש הוא כותב והן חותמין וחרש מעיקרו לא ה)כשם [י]שכונסה ברמיזה כך מוציאה ברמיזה אי באשתו ה"נ הכא במאי עסקינן ביבמתו יבמתו ממאן אילימא דנפלה ליה מאחיו חרש [כ]כשם שכניסתה ברמיזה כך יציאתה ברמיזה אלא [ל]דנפלה ליה מאחיו פיקח ואיבעית אימא לעולם דנפלה ליה מאחיו חרש וגזירה אחיו חרש אטו אחיו פיקח אי הכי אשתו נמי יבמתו ביבמתו מיחלפא אשתו ביבמתו לא מיחלפא ומי גזרינן חרש אטו פיקח והתנן

בפירי. שאינם מצוים באותה שעה כגון לריש ימות הגשמים ובימות החמה ניספל"ה: **חרש.** שהיה פיקח כשכנסה וקדושיו קידושין גמורין ותנן ביבמות (דף קיב:) נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית לפי שאין כח בגירושי חרשות להפקיע קידושי חכמה וקאמר רב דאם יכול לדבר מתוך הכתב דיודע לכתוב על הקלף כתבו ותנו גט לאשתי אתם פלוני ופלוני ומסר להם פיקח גמור הוא וכותבין ונותנין: **אלם קאמרת שאני אלם.** דכיון דשומע הוא הרי הוא כפיקח לכל דבריו אבל חרש שאינו שומע ואינו מדבר אי לאו דיכול לדבר מתוך הכתב ברמיזה לא מפיק ואי לאו דאשמעינן רב לא הוה ידענא: **חרש המדבר ואינו שומע זהו חרש.** ולא זהו חרש שדברו בו חכמים בכל מקום והשווהו לשוטה דזהו כפיקח לכל דבריו כדקתני בהדיא אבל חרש דרב כהנא (אינו) לא שומע ולא מדבר: **אישתקיל מילוליה.** נוטריקון דאלם: **אי קשיא לי.** בהא דרב כהנא: **פרט לאלם.** שאינו חייב קרבן שבועה על שבועת העדות אם השביעו והרכין בראשו שאינו יודע: **הרי יכול להגיד מתוך הכתב.** ואם איתא לדרב כהנא ליחייב: **מפיהם.** על פי שנים עדים ו): **ולא מפי כתבם.** יעידו בב"ד דלא דמי לשטר ז)שחתמוהו ביומו דההוא אורחיה להכי: **כשם שבודקים.** אנשתתק והרכין בראשו קאי: **למשאות ומתנות.** למכור בנכסיו: **לעדיות ולירושות.** כולהו מפרש ואזיל: **קתני מיהא לעדיות.** שיעיד עדותו מפי הכתב והאמרת מפיהם וזה נאלם: **בעדות אשה.** להשיאה: **דאקילו בה.** בעד אחד קרוב ושפחה: ופרכינן **קתני ירושות.** וקא סלקא דעתך להעיד על ירושה שהוריש אדם מעלמא: **אמר רבי אבהו.** מאי ירושות בנו דידיה אם רצה להשוות את הבכור כאחד מבניו ולהכי נקט ירושת בנו הבכור דאם לא לשנות על משפט הירושה של תורה הוא בא למה לנו לדבריו הירושה מאיליה תפול: **מאי לאו דעלמא.** דהיינו עדות: **לא הלכו אחר רמיזתו.** לחשבו כפיקח: **אבל לא לגיטין.** היכא דקידושיו היו קידושין גמורין ותיובתא דרב כהנא: **במה דברים אמורים.** דלא הלכו בו בגיטין: **בחרש מעיקרו.** שאין לו כתב יד של דעת שלא היתה לו דעת צלולה מימיו. ולקמיה פריך וכיון דחרש מעיקרו הוא הרי כנס ברמיזה ולא היו קידושין גמורין ומוקי לה ביבם: **אבל פיקח.** שלמד לכתוב מדעת צלולה: **הוא כותב.** גט ואחרים חותמין והיינו כרב כהנא: **כשם שכונס ברמיזה כו'.** משנה היא ביבמות דחרש שנשא אשה אם רצה יוציא: **ביבמתו.** שקידושיה גמורין וזיקתה גמורה והוא אין יכול לחלוץ לפי שאינו בועמד ואמר לא חפצתי לקחתה (דברים כה) וכונס ואינו מוציא לעולם דגט דידיה לא מפקע זיקה דאורייתא: **אשתו נמי.** ניגזור אטו יבמתו שקידושיה גמורין: **יבמתו ביבמתו.** אשת אחיו פיקח באשת אחיו חרש: **ומי גזרינן.** אחיו חרש אטו פיקח:

שני

אלא בפירי. אין לפרש שאולין לו אם רואה פירי של ימות הגשמים בימות החמה או איפכא ואומר הן כי זה אפשר למצוא בכבושים בדבש או בענין אחר אלא שאולין לו אם רואה שילקטו לו מן האילן: **אמר** רב יוסף מאי קמ"ל תנינא נשתתק כו'. תימה לר"י אדרבה דתיקשי ליה מתני' כיון דאינו מחלק בין אלם לחרש דלמה לי יכול לדבר מתוך הכתב בהרכנה סגי ואומר ר"י דהא ודאי דבחרש [א]לא סגי בהרכנה אע"פ שכותבין לו נכתוב גט לאשתך ומרכין בראשו ובודקין אותו ג"פ לאו והן[ב] אלא דמדמי רב יוסף הרכנה דאלם לכתיבה דחרש כמו שאלם ע"י הרכנה ניכר שמבין ומתרצה ועל ידי זה כותבים גט הוא הדין חרש ששאלוהו בכתב והשיב בכתב יש הוכחה שהוא מבין בטוב אע"פ שאם שאלוהו בכתב והרכין בראשו אינו מועיל כלום[ג]: **אמר** רבי זירא אי קשיא כו'. תימה לר"י דמשמע דפריך לרב כהנא מדקאמר והא יכול לדבר מתוך הכתב ואמאי לא פריך אמתניתי' דהרי יכול להגיד ע"י הרכנה ואור"י דמתניתין לא קשיא ליה דפשיטא ליה דגבי גט אין צריך הגדה בפה רק שמתרצה כמו שצריך גבי עדות דבור[ד] אבל לרב כהנא דחשיב יכול לדבר מתוך הכתב אפי' בחרש[ה] א"כ דבור מעליא הוא ויש לחושבה הגדה וי"מ דאמתניתין לא קשיא ליה דאיכא למימר דהא דאמר פרט לאלם שאינו יכול להגיד היינו אלם שאינו שומע[ו] דהיינו חרש אבל אלם לא משמע הכי[ז]: **והא** יכול לדבר מתוך הכתב. דהגדה חשיבה ע"י הכתב כדפרישית אע"ג דממעט ח) חרש וחרשת מחליצה לפי שאינם באמר ואמרה אמירה ודאי לא הוי אלא בפה[ח] ועוד דהתם ט) יליף וענתה מוענו הלוים שצריך בלשון הקדש ומינה נמי שמעינן דהויא בפה כמו בלוים: **מפיהם** ולא מפי כתבם. בפ' שני דכתובות (דף כ. י)) הארכתי בה: **קתני** מיהת עדיות. אמאי דקתני פרט לאלם שאינו יכול להגיד פריך ומיהו לר"י נראה דהאי פירכא נמי הויא לרב דהא תיובתא דבתר הכי הויא לדידיה והכי פירושו בשלמא אי לאו דרב אע"פ שלענין עדות חשיבה הגדה מה שמרכין בראשו[ט] כדקתני הכא דבודקין אותו לעדות מ"מ פטר קרא אלם שאינו יכול להגיד לענין קרבן שבועה לא חשיבה הגדה אלא הגדה מעליא[י] אלא לרב דחשיב דיכול לדבר מתוך הכתב עדות מעליא כיון דאפילו בחרש מהני אע"ג דהרכנה לא מהניא ביה כלל וא"כ צריך לומר הא דממעט קרא אלם שאינו יכול להגיד אע"פ שיכול לדבר מתוך הכתב משום דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם וא"כ איך בודקין אותו לעדות הא בעינן מפיהם ולא מפי כתבם ולמאי דפירשנו פרט לאלם שאינו יכול להגיד דהיינו חרש א"ש דאי לאו דרב באלם סגי בהרכנה בכל דבר אבל חרש לא סגי אפי' יכול לדבר מתוך הכתב לא לענין גט ולא לענין עדות אבל לרב אע"ג דפסול לענין עדות כשר גבי גט תקשי ליה דהא הכא מכשרינן עדות כמו גט: **והא** קתני ירושות. השתא דקסבר דסלקא דעתיה דפרושי קא מפרש למשאות ומתנות וירושות היינו עדות אי נמי הוי מצי למימר ולטעמיך היינו עדות: **ירושת** בנו הבכור. פרש"י שהשוה בכור לפשוט ואין נראה לר"י יא)אם כן[יא] הוה ליה למימר[יב] שריבה לזה ומיעט לזה אלא אומר רבינו יצחק דהיינו שאומר על בן בין הבנים שהוא בכור וקא משמע לן דנאמן לכך על ידי הרכנה: **תנאי** היא דתניא אמר רשב"ג כו'. לא בעי לשנויי דרב מיירי בפיקח מעיקרו וברייתא בחרש מעיקרו כמו שמחלק רשב"ג משום דקים לן דרשב"ג פליג על הך ברייתא כדאמר רבי יוחנן בסמוך:

אי

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"ב מהלכות גירושין הלכה טז סמג עשין נ [עיין כ"מ]:

יז ב מיי' פ"ב מהלכות אישות הל' כו ופכ"ט מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף יח:

יח ג מיי' פ"ט מהלכות עדות הלכה יא סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לה סעיף יח:

יט ד מיי' שם ופ"ג שם הל' ד סמג שם טוש"ע שם וסי' כח סעיף יא:

כ ה מיי' פכ"ט מהל' מכירה הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף יח [וסי' רנ ס"ו]:

כא ו מיי' פ"ט מהל' עדות הלכה יא [ופי"ג מהל' גירושין הכ"ח] סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לה סעיף יא [אה"ע סי' יז סי"ב]:

כב ז מיי' פ"ד מהל' נחלות הלכה א [ופ"ג שם הט"ו] סמג עשין נו טור ש"ע ח"מ סי' רעט סעיף א [וסי' רעז סעי' יד]:

כג ח מיי' פכ"ט מהל' מכירה הלכה ב ג סמג עשין פב טור ש"ע ח"מ סי' רלה סעיף יז:

כד ט י מיי' פ"ב מהל' גירושין הלכה יז סמג עשין נ טור ש"ע אה"ע סימן קכ סעיף ה:

כה כ ל מיי' פ"ו מהל' יבום הל' טו יז סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קעב סעיף יב וסי' קכא סעי' ו:

פסקי רי"ד

אמר רב כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבים ונותנין גט לאשתו. פי' אין לפרש דבחרש מעיקרא הוא דאמר רב דא"כ מאי אריא בכתיבה בכל רמזיו יכול להוציא כדאמרינן בפ' חרש (יבמות קיב:) כשם שכנס ברמיזה כך מוציא ברמיזה אלא בפקח ונתחרש קאמר שהיה פקח כשכנסה וקדושיו קדושין גמורין ותנן ביבמות נתחרש הוא או נשתטה אינו מוציא עולמית לפי שאין כח בגירושי חרשת להפקיע קדושי חכמה וקאמר רב שאם יכול לדבר מתוך הכתב ויודע לכתוב על הקלף כתבו גט ותנו לאשתי אתם פלוני ופלוני ומסר להם סומכין על כתיבתו וכותבין ונותנין אמר רב נחמן א) מאי קמ"ל תנינא נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך וכו' כיון דקא מחוי כתבי' פי' סומכין ברמזיו וכותבין גט לאשתו ואין לך רמז גדול מכתיבת ידו א"ל רב זירא אלם קאמרת שאני אלם דתניא חרש המדבר ואינו שומע זהו חרש שומע ואינו מדבר זהו אלם וזה וזה הרי הם כפקחים לכל דבריהם. פי' ונשתתק במתני' פקח גמור הוא אלא שמתוך חליו נאלם ואינו מדבר אבל שפוי הוא בדעתו ולפיכך בודקים אותו אם לא נטרפה דעתו סומכין על רמזיו וכ"ש על כתב ידו אבל חרש גמור שאינו שומע ואינו מדבר שאין סומכין על רמזיו להפקיע קדושיו שנתן בעודו פקח כדתנן נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית הוה אמינא שגם על כתבו לא נסמוך דכשאר רמזיו דמיא

מסורת הש"ס

א) [לקמן עב.], ב) חגיגה ג: [תוס' תרומות פ"א], ג) יבמות לא., ד) [תוספתא רפ"ה], ה) יבמות קיב:, ו) דברים יז, והרש"ש כתב שיש ט"ס וצ"ל על פי שני עדים, ז) צ"ל שחתמוהו וקיימוהו דהסהדו וכו', דבש תמר, ח) יבמות קד:, ט) [סוטה לב.], י) [ד"ה וכו'], יא) בדפו"ר דאם.

תורה אור השלם

1. וַאֲנִי כְחֵרֵשׁ לֹא אֶשְׁמָע וּכְאִלֵּם לֹא יִפְתַּח פִּיו: תהלים לח יד

2. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה א

גליון הש"ס

תוס' ד"ה א"ר זירא כו' דהיינו חרש. קשה לי דא"כ למאי צריך לטעמא דאינו יכול להגיד הא בלאו הכי לאו בר עונשין הוא ועל כל חייבי כריתות אינו חייב והוא כשוטה לכל דבר:

לעזי רש"י

צריש"ש [צירישי"ש]. דובדבנים. נישפל"ה [נישפלי"ש]. שסקים.

מוסף רש"י

מדבר ואינו שומע. תחילתו היה פיקח עד שלמד לדבר אחר כך נתחרש (חגיגה ב:). **מפיהם ולא מפי כתבם.** דרחמנא אמר על פי שנים עדים ולא שיעידו על פי כתבם (יבמות לא.). **כשם שכונס ברמיזה. כך מוציאה ברמיזה.** כקידושין כך גירושין, ברמיזה כנס שרמז באצבע עד שנתרצית לו, וברמיזה אם רצה להוציא יוציא (שם קיב:).

מוסף תוספות

א. שאינו שומע מה שאומרים לו. תוס' הרא"ש. ב. אין להאמין בהרכנתו אם הוא משיב הן אם לאו, דאינו מתכוין למה שכתבו לו אלא כמתעסק בעלמא הוא. תוס' הרא"ש. ג. ופרקינן דשאני אלם דכפקח לכל דבריו הוא ומש"ה סגי ליה בהרכנה אבל חרש שאינו מדבר ואינו שומע אי לאו רב כהנא הו"א דאפילו במגיד מתוך הכתב אין נותנין. ריטב"א קרשקש. ד. דפשיטא דהרכנה לא חשיבה כדיבור לענין עדות. תוס' הרא"ש. ה. לשווייה כפקח. תוס' הרא"ש. ו. ואינו מדבר דהו"ל כשוטה. רשב"א. ז. אלא לרב דאמר חרש שאינו יכול לדבר אם יכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו דאלמא כתיבה הויא לה הגדה מעליתא ומוציאה אף מידי ספק חרש שאינו שומע ואינו מדבר א"כ בברייתא דקתני פרט לאלם אמאי וכו' אלא ש"מ דכשוטה חשבינן ליה וכתיבת ידו אינו מוציאתו מידי ספק שוטה. רשב"א. ח. ואי לאו מפיהם לא הוה ממעטינן ליה משום דכתיב לא יגיד דכתב ידו נמי הגדה מקרי אע"ג דלא מקריא אמירה כדכתיב (קהלת י, כ) ובעל כנפים יגיד דבר. ריטב"א. ט. שמפיהם לאו דוקא. תוס' הרא"ש. י. מגזיה"כ דאם לא יגיד דלא חייב בכתוב אלא במדבר. תוס' הרא"ש. יא. למה נקט בכור. תוס' הרא"ש. יב. בפשוטים. תוס' הרא"ש.

קמ"ל רב דסומכין על כתיבתו שהכתיבה אינה נעשית אלא בדעת ובכוונה: א"ר זירא אי ק' לי הא ק' לי דתניא אם לא יגיד פרט לאלם שאינו יכול להגיד. ואמאי והא יכול להגיד מתוך הכתב. פי' ממתני' דנשתתק לא ק' ליה מפני שהוא פקח ומחמת חליו נשתתק ואלם דממעט מלא יגיד י"ל דהוא חרש גמור שאינו בר דעת מ"ה ממעט ליה אלא דרב ק' דאמר סומכין על כתיבתו להפקיע קדושי פקחות שנעשו מדעת וא"כ אמאי ממעט ליה מאם לא יגיד הרי יכול להגיד מתוך הכתב ואע"פ שאין לסמוך על רמזיו על כתיבתו יש לסמוך: א"ל אביי עדות קאמרת שאני עדות דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם. פי' האי אלם דקא ממעט מלא יגיד לא בחרש מיירי ומשום שאין בו דעת [אלא] באלם שהוא שומע ואינו מדבר שהוא כפקח לכל דבריו וטעמא דמלתא משום דלגבי עדות בעי' מפיהם ולא מפי כתבם אבל לענין ליתן גט לאשתו לא מיבעיא שהוא פקח אלא אפילו חרש גמור ע"י כתיבתו כותבין ונותנין גט לאשתו להפקיע קדושי פקחותו שכתיבתו מדעת היא נעשית כדקאמר רב ואי ק' אלם שהוא פקח אמאי אינו יכול להעיד מפי הכתב ומ"ש מכל שטרי דעלמא שהן כשרים בדיני ממונות ואמרי' בהו עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד וגם הוא מקרא מלא שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום. תשובה כל שיכול להגיד על פה כשר בכתיבה ועשו חתימתו כמו שנחקרה בב"ד עדותו וכל שאינו יכול להגיד על פה אינו כשר בכתיבה ומשום הכי אלם פסול בכתיבה דליתיה על פה ומיהו אינו יכול העד כשיבא לב"ד לכתוב עדותו ולהגיד על ידי כתב אלא בפיו דבעי' מפיהם ולא מפי כתבם. ולא דמיא לחתימת השטר דהתם כיון דמסר החתימה לההוא דמסהיד נעשה כמי שנחקרה עדותו בב"ד אבל אי בעי איהו לאסהודי בבי דינא לא מצי לאסהודי בכתב דאכתי לא מסר סהדותיה לההוא דמסהיד ליה הלכך צריך להעיד על פה שלא נתקנה החתימה אלא למסור למי שהוא מעיד לו ומפני תיקון העולם שמא ימותו העדים או ילכו למדינת הים אבל לא למוסרה לב"ד כיון דאיהו קאי קמייהו ואלם אין חתימתו מועלת אפילו למוסרה למי שמעיד לו אחרי שאינו בר הגדה משום הכי פטור משבועת העדות שאינו בר עדות לא בפה ולא בחתימה: מיתיבי כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למתנות ולמשאות ולירושות ולעדיות קתני מיהת לעדיות מאי לאו לעדיות דעלמא. פי' אלמא שבודקין מי שנשתתק ומקבלין עדותו בהרכנת ראשו וכ"ש בכתיבתו והיכי אמרת דאלם אינו יכול להעיד מתוך הכתב אמר ר' יוסף בר חמא אמר רב ששת בעדות אשה דאקילו בה רבנן להכשיר עד א' ואפילו עד מפי עד הכשירו נמי להעיד בכתיבה ובבדיקה ואפי' אינו מעיד בפה אבל בשאר עדיות לא [והא] ירושות קתני מיהת למאי לאו ירושות דעלמא אמר רב דימי ירושת בנו הבכור דנכסי דידיה נינהו ולכל מאן דבעי מזכה קתני מיהת למשאות ומתנות מאי לאו משאות דעלמא לא משאות ומתנות דידיה. מיתיבי חרש לא הלכו אחר רמיזותיו ואחר קפיצותיו ואחר כתב ידו אלא במטלטלין אבל לא בגיטין. פי' בפקח ולבסוף נתחרש מיירי שהיו קדושיו

א) לפנינו רב יוסף.